

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาเรื่องเขตอำนาจศาลในคดีละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดี

เนื้อหาส่วนนี้ผู้เขียนจะวิเคราะห์โดยอาศัยหลักเกณฑ์ของข้อความคิดซึ่งได้นำเสนอไว้ในบทที่ 1 และเปรียบเทียบกฎหมายซึ่งได้นำเสนอไว้ในบทที่ 2 และ 3 เพื่ออธิบายการคลี่คลายของประเด็นปัญหาเรื่องเขตอำนาจศาลในคดีละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติงานบังคับคดี โดยเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ว่ากฎหมายที่ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติหน้าที่อย่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจัดเป็นกฎหมายประเภทใดตามทฤษฎีการแบ่งแยกกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชน วิเคราะห์ว่าคดีละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติงานบังคับคดีจะต้องบังคับใช้กฎหมายละเมิดฉบับใดระหว่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด จนนำไปสู่การวิเคราะห์ในประเด็นหลักว่าคดีละเมิดในลักษณะนี้จะต้องได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยศาลใดระหว่างศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง

บทนี้จะแบ่งเนื้อหาหลักออกเป็น 3 ส่วน คือ บทวิเคราะห์ทั่วไป บทวิเคราะห์คำพิพากษาศาลปกครองในคดีละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีและบทวิเคราะห์ปัญหาอันเกิดจากคำพิพากษาศาลปกครองดังกล่าว

4.1 บทวิเคราะห์ทั่วไป

ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีมีบทบาทอยู่ในหลายสถานะ ทั้งเป็นเจ้าพนักงานศาล เป็นตัวแทนเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา เป็นเจ้าหน้าที่รัฐสังกัดกรมบังคับคดี กรณีเจ้าพนักงานบังคับคดีกระทำละเมิดซึ่งไม่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่น การขับรถของราชการไปชนเสียหาย การทุจริต ความประมาทเลินเล่อจนก่อให้เกิดความเสียหายระหว่างขนย้ายทรัพย์สินตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา เป็นต้น การพิจารณาความรับผิดทางละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีกรณีนี้ย่อมเป็นไปในทำนองเดียวกันกับข้อพิจารณาเรื่องความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐประเภทอื่น ทั้งประเด็นว่าจะต้องบังคับใช้กฎหมายฉบับใดระหว่างพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 หรือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด รวมถึงการแบ่งแยกเขตอำนาจศาลว่าคดีละเมิดดังกล่าวจะต้องได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง

แต่เนื่องจากกรณีละเมิดดังกล่าวอยู่นอกเหนือขอบเขตการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนจึงไม่กล่าวถึงในรายละเอียด

ส่วนประเด็นเรื่องเขตอำนาจศาลในคดีละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ผู้เขียนวิเคราะห์ได้ดังนี้

ในเบื้องต้นจะต้องทำความเข้าใจหลักการพื้นฐานเรื่องเขตอำนาจศาลที่ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายในลำดับศักดิ์สูงสุด การพิจารณาถึงบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญนี้เป็นผลมาจากความเป็นเอกภาพของระบบกฎหมายและลำดับชั้นของกฎหมาย การใช้การตีความกฎหมายทั้งปวงจะต้องดำเนินไปให้สอดคล้องกับคุณค่าพื้นฐานที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญและในกรณีที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายมหาชนปรากฏความคลุมเครือ นักกฎหมายจำเป็นจะต้องตีความไปในทางที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ¹

มาตรา 3 วรรคหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” จากหลักการแยกใช้อำนาจอธิปไตยดังกล่าว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้แบ่งเขตอำนาจศาลออกเป็น ศาลยุติธรรมและศาลปกครอง

เขตอำนาจของศาลยุติธรรม มาตรา 218 บัญญัติว่า “ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น” บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการให้ความหมายของเขตอำนาจศาลยุติธรรมอย่างกว้างว่าหากการพิจารณาพิพากษาข้อพิพาทนั้นไม่อยู่ในเขตอำนาจของศาลอื่น ข้อพิพาทดังกล่าวย่อมอยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรม

สำหรับกรณีปัญหาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จากบทบัญญัติดังกล่าวสามารถวางเป็นหลักการได้ว่า หากคดีละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่อยู่ในเขตอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง คดีละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีดังกล่าวก็จะต้องอยู่ในเขตอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรม ในความเห็นของผู้เขียน หลักการข้างต้นไม่ได้ช่วยในการวินิจฉัยปัญหาเรื่องเขตอำนาจศาลระหว่างศาลยุติธรรมและศาลปกครองแต่อย่างใด เพราะไม่ปรากฏหลักเกณฑ์ในการแยกแยะว่าข้อพิพาทแต่ละประเภทควรได้รับการพิจารณาพิพากษาโดย

¹ วรเจตน์ ภาคีรัตน์. “การตีความกฎหมายมหาชน” ในหนังสือการใช้การตีความกฎหมาย , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2552) น.330.

ศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง มาตรา 218 ของรัฐธรรมนูญเป็นเพียงหลักการพื้นฐานทั่วไปที่กล่าวถึงการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น

ส่วนเขตอำนาจของศาลปกครองตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 223 วรรคหนึ่งบัญญัติว่า "ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน หรือระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน อันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมายหรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ รวมทั้งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเรื่องที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง"

บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการให้ความหมายเพื่อวางกรอบอำนาจของศาลปกครองในการพิจารณาพิพากษาคดี พิจารณาในแง่ตัวการหรือบุคคลซึ่งเป็นคู่กรณีในคดี มาตรา 223 กำหนดให้ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ฝ่ายหนึ่งกับเอกชนอีกฝ่ายหนึ่ง หรือระหว่างหน่วยงานดังกล่าวเป็นคู่กรณีทั้ง 2 ฝ่าย

พิจารณาในแง่เนื้อหาของข้อพิพาท ข้อพิพาทดังกล่าวจะต้องเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมายหรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครองเท่านั้น ดังนั้นการพิจารณาว่าศาลปกครองจะมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาเหนือคดีใดตามหลักในรัฐธรรมนูญ ศาลปกครองจำเป็นจะต้องพิจารณาให้ข้อเท็จจริงครบถ้วนทั้ง 2 องค์ประกอบคือ ทั้งแง่ตัวการหรือบุคคลซึ่งเป็นคู่กรณีในคดีและในแง่เนื้อหาของข้อพิพาท หากคดีหรือข้อพิพาทใดมีข้อเท็จจริงไม่ครบองค์ประกอบตามบทบัญญัติมาตรา 223 แห่งรัฐธรรมนูญ คดีนั้นก็ย่อมไม่ใช่คดีที่จะอยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครองตามหลักที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

ส่วนประเด็นในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ซึ่งมุ่งศึกษาถึงเขตอำนาจศาลในคดีละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติงานบังคับคดี เนื่องจากปัจจุบัน ศาลปกครองมีแนวโน้มที่จะรับพิจารณาพิพากษาคดีละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีเพิ่มมากขึ้น ประเด็นนี้จำเป็นต้องทำความเข้าใจเนื้อหาในมาตรา 9 (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งบัญญัติว่า "ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในเรื่องดังต่อไปนี้ (3) คดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดหรือความรับผิดอย่างอื่นของหน่วยงานทาง

ปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย หรือจากกฎ คำสั่งทางปกครอง หรือคำสั่งอื่น หรือจากการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร”

การกระทำละเมิดที่จะฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้ในกรณีนี้ต้องเป็นการกระทำละเมิดของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐและเป็นการกระทำละเมิดอันเกิดจากเหตุหนึ่งเหตุใดดังต่อไปนี้

- 1) จากการใช้อำนาจตามกฎหมาย
- 2) จากกฎ คำสั่งทางปกครอง หรือคำสั่งอื่น
- 3) จากการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร

การกระทำละเมิดที่จะฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้ในกรณีนี้จะต้องเป็นการกระทำละเมิดอันเกิดจากเหตุหนึ่งเหตุใดข้างต้นเท่านั้น หากเป็นการกระทำละเมิดโดยหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอันเกิดจากเหตุอื่น เช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐข้าราชการไปชนรถยนต์ของเอกชน ซึ่งแม้ว่าจะเป็นการกระทำละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่ ก็มีใ้การกระทำละเมิดอันเกิดจากเหตุหนึ่งเหตุใดดังกล่าวข้างต้นที่จะอยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครองแต่เป็นคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลยุติธรรม²

ประเด็นพิจารณาต่อไปคือการกระทำละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติงานบังคับคดีถือเป็นการกระทำละเมิดที่เข้าเงื่อนไขของมาตรา 9 (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 หรือไม่

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าเขตอำนาจศาลปกครองตามระบบกฎหมายไทยจำเป็นต้องพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 223 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประกอบด้วยเสมอ ดังนั้น การพิจารณาว่าการกระทำละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งปฏิบัติงานบังคับคดีจะต้องอยู่ในเขตอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองหรือไม่ นอกจากจะพิจารณาว่าเป็นละเมิดอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจตามกฎหมายดังที่มาตรา 9 (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติไว้แล้ว กรณียังจำเป็นต้องพิจารณาต่อไปอีกว่า กฎหมายดังกล่าวซึ่งกรณีนี้คือ “ประมวลกฎหมาย

² ชาญชัย แสงศักดิ์, คำอธิบายกฎหมายจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน ,2548) น. 136-137.

วิธีพิจารณาความแพ่ง" จะถือเป็นป่อเกิดของการใช้อำนาจทางปกครองหรือการดำเนินกิจการทางปกครองตามบทบัญญัติมาตรา 223 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หรือไม่ กรณีสามารถวิเคราะห์โดยอาศัยทฤษฎีในการแบ่งแยกกฎหมายมหาชนและกฎหมายเอกชนซึ่งผู้เขียนได้กล่าวไว้ในบทที่ 1 อันได้แก่ทฤษฎีผลประโยชน์ ทฤษฎีตัวการแห่งกฎหมาย ทฤษฎีอำนาจเหนือ และทฤษฎีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

พิจารณาในแง่ผลประโยชน์ ประมวลกฎหมายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดีถือเป็นกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองประโยชน์ของคู่ความซึ่งเป็นเอกชน กล่าวคือ บุคคลที่จะได้รับประโยชน์โดยตรงจากการบังคับคดีคือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาซึ่งมีเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นตัวแทนในการดำเนินการบังคับคดีให้ ประมวลกฎหมายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดีไม่ได้เป็นกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อการจัดทำบริการสาธารณะในทางปกครองแต่อย่างใด⁴

พิจารณาในแง่ตัวการแห่งกฎหมาย ตัวการดังกล่าวได้แก่คู่ความในชั้นพิจารณาคดีของศาลซึ่งในขั้นตอนของการบังคับคดี คู่ความฝ่ายชนะคดีจะถูกเรียกว่าเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา คู่ความฝ่ายแพ้คดีจะถูกเรียกว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษา⁵ ในระหว่างบุคคลทั้ง 2 ฝ่ายจะมีเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐอีกบุคคลหนึ่งคอยทำหน้าที่เป็นคนกลางเพื่อดำเนินการบังคับคดีให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย มีบทบาทคล้ายกรรมการเพื่อควบคุมกติกาในการบังคับคดีให้เกิดความเป็นธรรมแก่บุคคลทั้ง 2 ฝ่าย

พิจารณาในแง่อำนาจเหนือ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษาล้วนแต่เป็นเอกชนหรือเป็นบุคคลที่อยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกัน มีนิติสัมพันธ์ตามระบบกฎหมายเอกชน ซึ่งศาลได้พิจารณาพิพากษาแล้วและอยู่ในขั้นตอนของการบังคับคดีโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี ส่วนอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีที่มีต่อคู่ความทั้ง 2 ฝ่าย แม้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเป็นเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะมีอำนาจเหนือเอกชน แต่ในขั้นตอนของการบังคับคดี การกระทำ

³ มาตรา 278 วรรคหนึ่งแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

⁴ แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดีจะมีประโยชน์สาธารณะแฝงอยู่อีกนัยหนึ่ง โดยเฉพาะการสร้างความสะดวกเรียบร้อยในการบังคับชำระหนี้ให้เกิดขึ้นแก่สังคมโดยรวม แต่กระนั้นก็ถือเป็นเพียงประโยชน์ทางอ้อมเมื่อเทียบกับประโยชน์ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากกระบวนการบังคับคดี

⁵ มาตรา 271 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ใดๆ ของเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิ-หน้าที่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษา ล้วนแต่สืบเนื่องมาจากอำนาจของฝ่ายตุลาการซึ่งได้พิพากษาและมีคำสั่งถึงเจ้าพนักงานบังคับคดีตั้งระบุไว้ในหมายบังคับคดี สภาพบังคับที่มีต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาจึงไม่ได้เกิดมาจากการริเริ่มใช้อำนาจแต่ฝ่ายเดียวของเจ้าพนักงานบังคับคดีเหมือนเช่นเจ้าหนี้ที่รัฐประเภทอื่น⁶ แต่เจ้าพนักงานบังคับคดีปฏิบัติงานตามหมายบังคับคดีและตามขั้นตอนซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติไว้เท่านั้น

พิจารณาในแง่ทฤษฎีอำนาจหน้าที่ซึ่งมีหลักการว่า หากการบังคับการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเป็นเรื่องอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานองค์กรฝ่ายปกครอง กฎหมายนั้นย่อมถือเป็นกฎหมายมหาชน ส่วนกฎหมายใดที่การบังคับการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้นจะทำได้ก็แต่โดยอาศัยอำนาจบังคับทางศาล กรณีย่อมถือเป็นกฎหมายเอกชน ดังนั้น เมื่ออำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นไปตามคำสั่งศาลในหมายบังคับคดีซึ่งคู่ความผู้ถูกโต้แย้งสิทธิ⁷ ได้ใช้สิทธิทางศาลกระทัดศาลมีคำพิพากษาแล้ว กรณีไม่ใช่มาตรการบังคับทางปกครองซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการได้เองโดยไม่ต้องอาศัยอำนาจศาล จากการวิเคราะห์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดีถือเป็นกฎหมายเอกชนตามทฤษฎีอำนาจหน้าที่ซึ่งได้กล่าวมานี้

จากหลักเกณฑ์ในการพิจารณาทางทฤษฎีอาจสรุปได้ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดีมีลักษณะเป็นกฎหมายเอกชน ซึ่งข้อสรุปนี้ก็สอดคล้องกับความเห็นของศาสตราจารย์ กิตติคุณ ดร. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ที่กล่าวว่า กฎหมายวิธีพิจารณา

⁶ ผู้เขียนขอยกตัวอย่างกรณีการใช้อำนาจของอธิบดีกรมสรรพากรซึ่งถือเป็นการใช้อำนาจเหนือเอกชนของฝ่ายปกครองตามระบบกฎหมายมหาชน ต่างจากการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยมาตรา 12 วรรคสองแห่งประมวลรัษฎากรบัญญัติว่า "เพื่อให้ได้รับชำระภาษีอากรค้าง ให้อธิบดีมีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ต้องรับผิดชอบภาษีอากรหรือนำส่งภาษีอากรได้ทั่วราชอาณาจักร โดยมีต้องขอให้ศาลออกหมายยึดหรือสั่ง อำนาจดังกล่าวอธิบดีจะมอบให้รองอธิบดีหรือสรรพากรเขตก็ได้ "

⁷ มาตรา 55 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ความแพ่งเป็นสาขาหนึ่งของกฎหมายเอกชนอันเป็นกฎหมายที่กำหนดเรื่องเขตอำนาจศาลและการดำเนินกระบวนการพิจารณาตลอดจนการบังคับคดีทั้งหลายในคดีแพ่ง^๘

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีใช้อำนาจตามระบบกฎหมายเอกชนดังที่ได้พิจารณามาแล้ว การกระทำละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติงานบังคับคดีจึงไม่ใช่คดีละเมิดอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองหรือการดำเนินกิจการทางปกครอง กรณีจึงไม่ต้องด้วยลักษณะของคดีที่จะอยู่ในเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองตามมาตรา 9 (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ประกอบกับมาตรา 223 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

จากการศึกษาเจตนารมณ์ในการประกาศใช้พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เป็นที่น่าสังเกตว่า ก่อนที่กฎหมายดังกล่าวจะมีผลใช้บังคับ^๙ กรณีเจ้าหน้าที่รัฐกระทำละเมิด ผู้เสียหายอาจจะฟ้องทั้งหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ให้ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน หากต่อมาพิสูจน์ได้ว่าเจ้าหน้าที่กระทำละเมิดจริง เจ้าหน้าที่ผู้นั้นก็ต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัวซึ่งอาจจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายเป็นเงินจำนวนมากตามปริมาณของงานซึ่งรับผิดชอบอยู่ ปัญหาดังกล่าวส่งผลให้เจ้าหน้าที่ไม่กล้าที่จะบังคับใช้กฎหมายเพราะมีความเสี่ยงที่จะต้องถูกศาลพิพากษาให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนทั้งยังเสี่ยงต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการอีกด้วย

แต่ถึงกระนั้นก็ยังมียกกฎหมายซึ่งบัญญัติไว้เป็นกรณีเฉพาะเพื่อให้หลักประกันแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐว่าเมื่อปฏิบัติหน้าที่แล้วจะไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายเป็นการส่วนตัว นั่นคือมาตรา 147 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 ที่มุ่งคุ้มครองการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์และมาตรา 296 เบญจวรรคสามแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

^๘ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, กฎหมายมหาชน 2 การแบ่งแยกกฎหมายมหาชน-เอกชนและพัฒนากฎหมายมหาชนในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2537) น. 19.

^๙ พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ได้ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 113 ตอนที่ 60 ก วันที่ 14 พฤศจิกายน 2539 และจะมีผลบังคับใช้ในวันรุ่งขึ้น

ความแพ่งที่มุ่งคุ้มครองการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ไม่ต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัว ถ้าเป็นการกระทำละเมิดด้วยความประมาทเลินเล่อธรรมดา¹⁰

ดังที่พิจารณามาแล้วในหัวข้อก่อนว่าการกระทำละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดี ไม่ใช่การกระทำจากการใช้อำนาจทางปกครองหรือการดำเนินกิจการทางปกครอง หากแต่เป็นการใช้อำนาจในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตามระบบกฎหมายเอกชนซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยศาลยุติธรรม เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดีโดยตลอดแล้ว ปรากฏบทบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีอยู่ 3 มาตรา คือ มาตรา 283 วรรคสอง มาตรา 284 วรรคสอง และมาตรา 296 เบญจวรรคสาม โดยเฉพาะมาตรา 296 เบญจวรรคสามที่บัญญัติว่า "เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรานี้ เว้นแต่จะได้กระทำโดยมีเจตนาร้ายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง" ซึ่งคล้ายกับถ้อยคำในมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539¹¹

จากบทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีมาตราต่างๆ ที่กล่าวมา บางกรณีผู้เสียหายสามารถร้องเข้าไปเป็นสาขาคดีเดิม เช่น มาตรา 283 วรรคสอง บางกรณีผู้เสียหายจะต้องฟ้องเป็นคดีใหม่ เช่น มาตรา 284 วรรคสองและมาตรา 296 เบญจวรรคสามเนื่องจากกฎหมายไม่ได้บัญญัติช่องทางให้สามารถร้องเข้าไปเป็นสาขาคดีเดิมได้ ประกอบกับกรณีไม่ต้องด้วยมาตรา 7 (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง¹² วิเคราะห์เนื้อหาโดยละเอียดในแต่ละมาตราได้ดังนี้

¹⁰ ชาญชัย แสงวงศ์ดี, คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท โรงพิมพ์เด็อนตุลา จำกัด , 2550)

¹¹ มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 บัญญัติว่า "ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเพื่อการละเมิดของเจ้าหน้าที่ ให้หน่วยงานของรัฐมีสิทธิเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวแก่หน่วยงานของรัฐได้ถ้าเจ้าหน้าที่ได้กระทำการนั้นไปด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง"

¹² มาตรา 7 (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งบัญญัติว่า "คำฟ้องหรือคำร้องขอที่เสนอเกี่ยวเนื่องกับการบังคับคดีตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลซึ่งคำฟ้อง

4.1.1 ความรับผิดชอบกรณีละเลยเพิกเฉยไม่กระทำการบังคับคดีในเวลาอันสมควร

ตามมาตรา 283 วรรคสองแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งให้สิทธิแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของเจ้าพนักงานบังคับคดีกรณีละเลยเพิกเฉยไม่ดำเนินการบังคับคดีในเวลาอันสมควร สาเหตุอาจมาจากเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ใช่ความระมัดระวัง (ประมาทเลินเล่อ) หรือเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจรู้เห็นเป็นใจกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาในการหลีกเลี่ยงกระบวนการบังคับคดีตามกฎหมาย

ลักษณะของการกระทำละเมิดในมาตรา 283 วรรคสองมีเนื้อหาคล้ายกับความรับผิดของเจ้าหน้าที่รัฐในมาตรา 9 (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 กรณีการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร มีประเด็นวิเคราะห์ว่าหากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาประสงค์จะได้รับค่าสินไหมทดแทนจากเจ้าพนักงานบังคับคดีกรณีนี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องดำเนินการตามกฎหมายฉบับใดระหว่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

วิเคราะห์ประเด็นข้างต้นตามหลักนิติวิธี กฎหมายเฉพาะย่อมยกเว้นกฎหมายทั่วไป ดังนั้น เมื่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นกฎหมายที่มุ่งบังคับใช้กับเจ้าพนักงานบังคับคดีในกระบวนการบังคับคดีเป็นกรณีเฉพาะ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจำเป็นต้องดำเนินการตามช่องทางที่มาตรา 283 วรรคสองได้กำหนดไว้เท่านั้น ไม่สามารถเลือกดำเนินการโดยฟ้องเป็นคดีละเมิดต่อศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ได้ เพราะกฎหมายฉบับนี้มีเจตนารมณ์เพื่อใช้บังคับกับเจ้าหน้าที่รัฐทั่วไป อีกทั้งคดีประเภทนี้ก็ไม่มีลักษณะเป็นคดีปกครองเนื่องจากเป็นกระบวนการบังคับคดีซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องดำเนินการตามคำสั่งของศาลยุติธรรม¹³

มาตรา 283 วรรคสองบัญญัติว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ปลดปล่อยทุกซ์ เมื่อได้รับคำร้องเช่นนั้นศาลจะทำการไต่สวนเจ้าพนักงานบังคับคดี หาก

หรือคำร้องขอนั้นจำเป็นต้องมีคำวินิจฉัยของศาลก่อนที่การบังคับคดีจะได้ดำเนินไปได้โดยครบถ้วน และถูกต้อง ให้เสนอต่อศาลที่มีอำนาจในการบังคับคดีตามมาตรา 302"

¹³ ตามแนวการวินิจฉัยในคำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 74/2545 , 427/2545 (ประชุมใหญ่), 436/2545 , 128/2545 และ 109/2545

ปรากฏข้อเท็จจริงตามที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษากล่าวอ้าง เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแต่ไม่เกินจำนวนหนี้ตามคำพิพากษา¹⁴ ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ชำระค่าสินไหมทดแทนตามคำสั่งศาล ศาลอาจออกหมายบังคับคดีบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีได้

ประโยชน์จากการที่กฎหมายบัญญัติให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาสามารถร้องเข้าไปเป็นสาขาคดีเดิมได้คือศาลผู้มีอำนาจบังคับคดียอมรับทราบข้อเท็จจริงในกระบวนการบังคับคดีมาโดยตลอด อีกทั้งข้อพิพาทลักษณะนี้ก็เป็นเรื่องของบุคคลในชั้นบังคับคดี (ในระยะเริ่มต้น) ระหว่างเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษากับเจ้าพนักงานบังคับคดีเท่านั้น กรณียังไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสียอื่นหรือบุคคลภายนอกคดีแต่อย่างใด

กฎหมายกำหนดกระบวนการพิจารณาคดีว่าศาลจะไต่สวนเจ้าพนักงานบังคับคดีตามที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาร้องเข้ามานั้น ศาลสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงได้อย่างกว้างขวางสามารถเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณา ส่วนประเด็นเรื่องความเสียหายซึ่งเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเป็นผู้กล่าวอ้าง เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาย่อมมีภาระหน้าที่ในการพิสูจน์พยานหลักฐานเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเสียหายดังกล่าวแต่ทั้งนี้ค่าเสียหายห้ามเกินกว่ายอดหนี้ตามคำพิพากษาในคดีเดิม

เมื่อศาลมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีใช้ค่าสินไหมทดแทนแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ศาลสามารถออกหมายบังคับคดีเพื่อบังคับกับเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้นั้นได้ การบังคับคดีกรณีนี้เป็นไปเช่นเดียวกับการบังคับคดีกรณีอื่นๆ ศาลจะต้องส่งหมายบังคับคดีแต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีของกรมบังคับคดีให้มาดำเนินการบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้กระทำละเมิดในฐานะลูกหนี้ตามคำพิพากษา การบังคับคดีดังกล่าวไม่ใช่มาตรการบังคับทางปกครองแต่เป็นกระบวนการบังคับคดีหลังจากศาลได้พิจารณาและมีคำสั่งออกมาแล้ว (มีผลเหมือนคำพิพากษา) เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจอุทธรณ์โต้แย้งศาลในเรื่องนี้ได้ เพราะเจ้าพนักงานบังคับคดีถูกกระทำความผิดเป็นการส่วนตัว¹⁵ การอุทธรณ์โต้แย้งของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องกระทำที่ศาลยุติธรรม

¹⁴ หนี้ตามคำพิพากษาอาจถือเป็นความเสียหายสูงสุดของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา

¹⁵ ต่างจากการห้ามอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งศาลในการปฏิบัติงานบังคับคดีตามแนวกรณีวินิจฉัยของคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 237/2506, 1085/2525 และ 4522/2550

บทบัญญัติในมาตรา ๒๓๓ ยังกำหนดถึงข้อยกเว้นความรับผิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอาไว้ด้วย กรณีเจ้าพนักงานบังคับคดีงดเว้นการยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เจ้านี้ตามคำพิพากษานำชี้ หากปรากฏข้อบุคคลอื่นแสดงความเป็นเจ้าของอยู่ในทะเบียน (เข้าข้อสันนิษฐานตามกฎหมายว่ามีชื่อในทะเบียนเป็นเจ้าของทรัพย์สิน กรณีน่าจะเชื่อว่าทรัพย์สินที่เจ้านี้ไม่นำชื่อนั้นไม่ใช่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา) เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีงดดำเนินการบังคับคดีตามคำสั่งของเจ้านี้ตามคำพิพากษาแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถรายงานต่อศาลเพื่อให้ศาลกำหนดวิธีการใดๆ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ต้องรับผิดสำหรับความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นกับเจ้านี้ตามคำพิพากษา

เนื้อหาในมาตรา 283 วรรคสองนี้แสดงให้เห็นถึงการให้ความระมัดระวังของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติงานว่ากรณีอาจเกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นซึ่งไม่ใช่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจึงได้งดเว้นไม่ทำการบังคับคดีกับทรัพย์สินที่เจ้านี้ตามคำพิพากษานำชี้ให้ยึดการงดดำเนินการบังคับคดีตามความประสงค์ของเจ้านี้ตามคำพิพากษาเช่นนี้ถือเป็นการกระทำที่ไม่ควรถูกตำหนิ ดังนั้น แม้ว่าจะเกิดความเสียหายแก่เจ้านี้ตามคำพิพากษา เช่น ทรัพย์สินนั้นถูกจำหน่ายจ่ายโอนไปเสียก่อนทำการยึด เจ้าพนักงานบังคับคดีก็ไม่ต้องรับผิดแต่อย่างใด

วิเคราะห์เนื้อหาของมาตรา 283 วรรคสองโดยตลอดแล้วเห็นว่า กรณีนี้กรมบังคับคดีในฐานะหน่วยงานต้นสังกัดไม่ต้องเข้ามารับผิดแทนเจ้าพนักงานบังคับคดีตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เพราะศาลยุติธรรมมีอำนาจวินิจฉัยความผิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในฐานะที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเจ้าพนักงานศาล การพิจารณาความผิดจะมุ่งไปที่การกระทำของตัวบุคคลยิ่งกว่าภารกิจของหน่วยงาน อีกทั้งศาลยุติธรรมยังมีอำนาจบังคับแก่ทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นได้โดยตรง

จากที่พิจารณาโดยตลอดจะเห็นได้ว่า ความรับผิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามมาตรา 283 วรรคสองเป็นคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลยุติธรรม

4.1.2 ความรับผิดกรณีกระทำการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้

มาตรา 284 วรรคสองบัญญัติว่า “ความรับผิดต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือต่อบุคคลภายนอกเพื่อความเสียหาย ถ้าหากมี อันเกิดจากการยึดและขายทรัพย์สินโดยมิชอบ หรือยึดทรัพย์สินเกินกว่าที่จำเป็นแก่การบังคับคดีนั้นย่อมไม่ตกแก่เจ้าพนักงานบังคับคดี แต่ตกอยู่แก่เจ้านี้ตามคำพิพากษา เว้นแต่ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้กระทำการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้”

มาตรา 284 บัญญัติให้เจ้าพนักงานบังคับคดีรับผิดชอบในกรณีบังคับคดีฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดี เช่น ยึดทรัพย์สินของบุคคลอื่นโดยเจ้าหนี้ไม่ได้นำชี้หรือยืนยันให้ยึด ยึดทรัพย์สินเกินกว่าความจำเป็นแก่การบังคับคดีหรือในการบังคับคดีนั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีประมาทเลินเล่อยึดของสดของเสียได้มาแล้วไม่ขายทันที เช่น ยึดอาหารสดพวกเนื้อ กุ้ง ปลา หรือผัก ปล่อยให้อาหารเน่าขายไม่ได้ (มาตรา 308 วรรคสอง) หรือแม้แต่ของที่เก็บไว้นานไม่ได้ เช่น ข้าวสาร เจ้าพนักงานบังคับคดีก็สมควรต้องรีบขายไป มิฉะนั้นจะเกิดความเสียหายแก่คู่ความ

วิเคราะห์ความรับผิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามมาตรา 284 วรรคสองนี้ จะเห็นได้ว่าผู้เสียหายมาตรา 284 วรรคสองอาจเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลภายนอกซึ่งต้องถูกบังคับคดีหรือได้รับผลกระทบจากการบังคับคดี

กฎหมายมาตรานี้ไม่ได้กำหนดให้ผู้ได้รับความเสียหายสามารถยื่นคำร้องเข้าไปเป็นสาขาคดีเดิมและไม่ใช้กรณีตามมาตรา 7 (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ดังนั้นผู้เสียหายกรณีนี้จึงเป็นบุคคลที่ถูกโต้แย้งสิทธิตามมาตรา 55 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสามารถยื่นคำฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจได้

กรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่ได้กำหนดเรื่องนี้ไว้เป็นการเฉพาะ มีประเด็นว่ากฎหมายที่ต้องนำมาบังคับใช้คือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิดหรือพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

วิเคราะห์ตามหลักนิติวิธี กฎหมายเฉพาะย่อมยกเว้นกฎหมายทั่วไป ดังนั้น กรณีนี้พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 จึงถือเป็นกฎหมายเฉพาะ เพราะเป็นเรื่องความรับผิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งถือเป็นเจ้าหน้าที่รัฐประเภทหนึ่ง กรณีจะต้องนำมาบังคับใช้ก่อนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิดซึ่งเป็นกฎหมายที่มุ่งใช้กับเอกชนทั่วไป กล่าวคือ ผู้เสียหายสามารถฟ้องกรมบังคับคดีได้แต่ห้ามฟ้องเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นการส่วนตัว หรือหากฟ้องเจ้าพนักงานบังคับคดีไว้แล้วศาลจะต้องเรียกกรมบังคับคดีเข้ามาเป็นจำเลยแทนและจำหน่ายคดีในส่วนของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามหลักในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539¹⁶

¹⁶มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 บัญญัติว่า "ในคดีที่ผู้เสียหายฟ้องหน่วยงานของรัฐ ถ้าหน่วยงานของรัฐเห็นว่าเป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบหรือต้องร่วมรับผิดชอบ หรือในคดีที่ผู้เสียหายฟ้องเจ้าหน้าที่ถ้าเจ้าหน้าที่เห็นว่าเป็นเรื่องที่

ประเด็นว่าผู้ได้รับความเสียหายจะต้องฟ้องยังศาลใดระหว่างศาลยุติธรรมกับศาลปกครอง พิจารณามาตรา 9 (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 แล้ว เห็นว่ากรณีเป็นการละเมิดที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากกระบวนการบังคับคดีไม่ใช่การใช้อำนาจปกครอง ไม่มีลักษณะเป็นคดีปกครองแต่เป็นข้อพิพาทตามหลักกฎหมายเอกชนระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ตามคำพิพากษา ในทางพิจารณาของศาล หากปรากฏว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ได้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย เจ้าพนักงานบังคับคดีก็ไม่ต้องรับผิดและเป็นผลให้กรมบังคับคดีไม่ต้องรับผิดไปด้วย เพราะฐานของความรับผิดทางละเมิดของฝ่ายปกครองตามระบบกฎหมายไทยจำเป็นจะต้องมีความผิดของเจ้าหน้าที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ แต่ผู้ที่จะต้องรับผิดกรณีนี้คือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งริเริ่มให้เกิดการบังคับคดีที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้น

พิจารณาโดยตลอดแล้วจะเห็นได้ว่าความรับผิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามมาตรา 284 วรรคสองเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรม

4.1.3 ความรับผิดกรณีบังคับคดีรื้อถอน

มาตรา 296 เบญจ วรรคสาม บัญญัติว่า “เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ต้องรับผิดในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๒๙๖ วรรคสาม เว้นแต่จะได้กระทำโดยมีเจตนาร้ายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง”

มาตรานี้บัญญัติป้องกันความรับผิดในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี เพราะในการรื้อถอนย่อมมีสิ่งเสียหายเกิดขึ้นเป็นธรรมดาฉะนั้นจะให้เจ้าพนักงานบังคับคดีรับผิดต้องเป็นเรื่องเจตนาร้ายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น

วิเคราะห์ได้ว่า ผู้เสียหายอาจเป็นบุคคลใดก็ได้กรณีนี้เพราะเป็นความเสียหายจากปฏิบัติการหรือการกระทำทางกายภาพ ผู้ได้รับความเสียหายไม่สามารถยื่นเข้าไปเป็นสาขาคดีเดิมเพราะกฎหมายไม่ได้เปิดช่องไว้ให้สามารถทำได้ ดังนั้นในฐานะของผู้เสียหายซึ่งถูกโต้แย้ง

หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดหรือต้องร่วมรับผิด หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ดังกล่าวมีสิทธิขอให้ศาลที่พิจารณาคดีนั้นอยู่เรียกเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐ แล้วแต่กรณี เข้ามาเป็นคู่ความในคดี

ถ้าศาลพิพากษายกฟ้องเพราะเหตุที่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ที่ถูกฟ้องมิใช่ผู้ต้องรับผิด ให้ขยายอายุความฟ้องร้องผู้ที่ต้องรับผิดซึ่งมิได้ถูกเรียกเข้ามาในคดีออกไปถึงหกเดือน นับแต่วันที่คำพิพากษานั้นถึงที่สุด”

สิทธิเช่นเดียวกับมาตรา 284 วรรคสองจะต้องฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรม ไม่สามารถฟ้องคดียังศาลปกครองเพราะเป็นคดีละเมิดที่เกี่ยวกับกระบวนการบังคับคดี ไม่อยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครองตามมาตรา 9 (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

ในส่วนรายละเอียดในการฟ้องคดีเป็นไปในทำนองเดียวกันกับความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามมาตรา 284 วรรคสองแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

4.2 วิเคราะห์คดีละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งศาลปกครองรับไว้พิจารณา

4.2.1 กรณีประกาศขายทอดตลาดไม่ตรงกับสภาพทรัพย์

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดคดีหมายเลขแดงที่ อ.63/2552 คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 539/2546 คำพิพากษาศาลปกครองกลางคดีหมายเลขแดงที่ 449/2548 ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 มีข้อเท็จจริงใกล้เคียงกันซึ่งสามารถพิจารณารวมกันไปได้ กล่าวคือ เป็นกรณีผู้ซื้อทรัพย์จากการขายทอดตลาดฟ้องกรมบังคับคดีด้วยข้อหาว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการทำประกาศขายทอดตลาดโดยระบุข้อเท็จจริงในประกาศดังกล่าวไม่ถูกต้อง เป็นการกระทำด้วยความประมาทเลินเล่อส่งผลให้ผู้ซื้อทรัพย์สำคัญผิดและได้รับความเสียหาย โดยก่อนเข้าซื้อผู้ร่วมประมูลจะต้องวางเงินมัดจำไว้ตามจำนวนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนด เมื่อผู้ซื้อซื้อได้และอยู่ในระหว่างขอขยายระยะเวลาชำระราคาส่วนที่เหลือ ผู้ซื้อได้ไปตรวจสอบทรัพย์ที่ซื้อได้ ปรากฏว่ามีสภาพไม่ตรงกับประกาศขายทอดตลาดที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้จัดทำขึ้น ผู้ซื้อจึงมาติดต่อขอรับเงินมัดจำที่วางไว้คืนแต่เจ้าพนักงานบังคับคดีปฏิเสธ เมื่อครบกำหนดระยะเวลาในการชำระราคาส่วนที่เหลือ เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงทำการริบเงินมัดจำดังกล่าวและดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์ในรายการนั้นซ้ำใหม่ ผู้ซื้อจึงฟ้องคดีต่อศาลปกครอง ศาลปกครองวินิจฉัยว่าการจัดทำประกาศขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นไปโดยประมาทเลินเล่อและทำให้ผู้ฟ้องคดีได้รับความเสียหายโดยต้องสูญเสียเงินมัดจำอันเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความเชื่อถือต่อรายละเอียดของทรัพย์สินที่ระบุไว้ในประกาศขายทอดตลาดซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีของกรมบังคับคดีเป็นผู้จัดทำขึ้น กรมบังคับคดีต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ซื้อทรัพย์

จากข้อเท็จจริงโดยสรุปข้างต้น สามารถทำการวิเคราะห์โดยแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้

4.2.1.1 ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในการบังคับคดี

เจ้าพนักงานบังคับคดีมีสถานะเป็นตัวแทนเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ในระบบกฎหมายไทยบัญญัติหลักการดังกล่าวอยู่ในมาตรา 278 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประกอบกับรายละเอียดในการปฏิบัติงานบังคับคดีตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 ก็ปรากฏบทบาทของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในการให้ความช่วยเหลือเจ้าพนักงานบังคับคดีในทุกขั้นตอน กรณีการปฏิบัติงานบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีก่อให้เกิดความเสียหาย บทบัญญัติมาตรา 284 วรรคสองแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเป็นผู้รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเว้นแต่กรณีเจ้าพนักงานบังคับคดีกระทำการโดยฝ่าฝืนต่อกฎหมาย

ตามระบบกฎหมายต่างประเทศ เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนของฝรั่งเศสก็ปฏิบัติหน้าที่ในสถานะของตัวแทนเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเช่นเดียวกัน ปรากฏตามกฎหมายลงวันที่ 9 กรกฎาคม ค.ศ. 1991 มาตรา 19 ซึ่งกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในการรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเพื่อประกอบการบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาทราบถึงความเสี่ยงในการบังคับคดีที่อาจเกิดความผิดพลาดหรือเกิดความเสียหายขึ้นแก่กรณี ประกอบมาตรา 22 เรื่องความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาซึ่งกำหนดว่าเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายในกรณีการยึดอายัดทรัพย์สินโดยไม่สุจริต (abus de saisie) โดยเป็นอำนาจของศาลที่บังคับคดีในการออกคำสั่งเพิกถอนการบังคับคดีที่เกิดขึ้นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น

ในส่วนของเจ้าพนักงานบังคับคดีเยอรมันก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ เจ้าพนักงานบังคับคดีถือเป็นตัวแทนเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ปรากฏตามบทบัญญัติมาตรา 754 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเยอรมันซึ่งมีเนื้อหาคล้ายกับมาตรา 278 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย ด้วยสถานะความเป็นตัวแทนเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาของเจ้าพนักงานบังคับคดี กรณีปรากฏว่าการออกคำสั่งหรือคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความผู้เป็นปรปักษ์ (ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้มีส่วนได้เสียรายอื่น) เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ต้องรับผิดในกรณีดังกล่าวแต่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาที่ร้องขอให้ดำเนินการบังคับคดีหรือให้กำหนดมาตรการต่างๆ จะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความ

เสียหายนั้นตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 945 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเยอรมัน ซึ่งเป็นเรื่องหน้าที่ในการชดเชยทดแทนความเสียหาย

จากข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลปกครองข้างต้น เป็นเรื่องประกาศขายทอดตลาด ซึ่งระบุสภาพทรัพย์สินหรือแผนที่ทางไปหรือแผนผังของทรัพย์สินไม่ต้องตรงกับสภาพความจริง พิจารณาอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งผู้เขียนได้แสดงรายละเอียดไว้แล้วในบทที่ 3 ว่าในปัจจุบัน ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถทำการยึดทรัพย์สิน ณ ที่ทำการได้โดยไม่ต้องออกไปทำการยึดทรัพย์สิน ณ ที่ตั้งทรัพย์สิน (เว้นแต่กรณีที่มีความจำเป็น เช่น ทรัพย์สินมีลักษณะลับซับซ้อนหรือเป็น โรงแรม เป็นต้น)

ด้วยกระบวนการพิจารณาเพื่อมีคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมีส่วนคล้ายกับระบบการพิจารณาของศาลยุติธรรมในระบบกล่าวหา บทบาทในการไต่สวนหาความจริงในเชิงรุก (active) จึงกระทำได้อย่างจำกัดเนื่องจาก เจ้าพนักงานบังคับคดีจำเป็นจะต้องดำรงไว้ซึ่งความเป็นกลางระหว่างคู่ความ ในขั้นของการยึดทรัพย์สิน เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีบทบาทสำคัญในการแถลงนำเสนอเอกสารต่างๆ เพื่อประกอบการบังคับคดี ทั้งนี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษายังได้รับรองความถูกต้องแท้จริงของข้อมูลต่างๆ ที่ได้นำส่งต่อ เจ้าพนักงานบังคับคดีพร้อมทั้งแถลงขอรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนกรณีเกิดความเสียหายขึ้น เช่น ข้อความในส่วนท้ายของแบบพิมพ์รายงานการยึด (แบบ 1) ประกอบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการยึดทรัพย์สิน ขับไล่ รื้อถอนและจำหน่ายทรัพย์สิน ลงวันที่ 23 กรกฎาคม 2551 มีเนื้อหาระบุว่า "ได้ให้โจทก์/ผู้แทนโจทก์ ตรวจสอบรายการทรัพย์สินที่ยึดและราคาประเมินแล้วรับรองความถูกต้อง และเห็นชอบด้วย ได้มอบทรัพย์สินให้โจทก์/ผู้แทนโจทก์เก็บรักษาไว้ ณ ที่ยึดแล้วในวันนี้ โจทก์/ผู้แทนโจทก์นำส่งภาพถ่ายสิ่งปลูกสร้างรวม...ภาพและรับรองว่าเป็นภาพถ่ายสิ่งปลูกสร้างดังกล่าวซึ่งปลูกบนที่ดินที่ยึดและปัจจุบันมีสภาพตามภาพถ่ายที่นำส่ง หากมีข้อผิดพลาดประการใด ยินยอมรับผิดชอบและค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขายตามกฎหมาย"

ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 ข้อ 45/1 กำหนดว่า " ในกรณีผู้นำยึดแถลงความประสงค์ขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึด อสังหาริมทรัพย์ ณ ที่ทำการของเจ้าพนักงานบังคับคดีให้นำส่งเอกสารประกอบการยึดทรัพย์สินดังนี้

(1) เอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ เช่นโฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (นส. 3 นส. 3ก.) หนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุด หรือเอกสารสำคัญที่ดินอื่นๆ หรือสำเนาที่เจ้าพนักงานรับรองไม่เกิน 1 เดือนพร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง (หากมี) เช่นหนังสือสัญญาจำนอง เป็นต้น

(2) แจกภูมิลำเนาและส่งสำเนาทะเบียนบ้านของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือ ผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่นายทะเบียนรับรองไม่เกิน 1 เดือน

(3) แผนที่การเดินทางไปทรัพย์สินที่จะยึดพร้อมสำเนา

(4) ภาพถ่ายปัจจุบันของทรัพย์สินที่จะยึดและแผนผังของทรัพย์สินที่จะยึดโดยระบุขนาดกว้างยาว

(5) ราคาประเมินที่ดิน ห้องชุด ที่เจ้าพนักงานรับรอง”

จากเนื้อหาของระเบียบฯ ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า แผนที่ แผนผัง หรือภาพถ่ายของทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีนำมาประกอบในประกาศขายทอดตลาดนั้น เป็นข้อมูลที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้แถลงนำส่ง เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องรับรองความถูกต้องแท้จริงของข้อมูลที่เสนอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี กรณีเกิดความเสียหาย เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนตามข้อความในรายงานการยึดประกอบกับมาตรา 284 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ผู้ซื้อทรัพย์สินซึ่งอ้างว่าได้รับความเสียหายจากการขายทอดตลาดโดยความสำคัญผิดในสภาพทรัพย์สินตามประกาศขายทอดตลาดนั้น จะต้องดำเนินการฟ้องคดีละเมิดยังศาลยุติธรรม ศาลยุติธรรมจะนำมาตรา 284 วรรคสองแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาพิจารณาประกอบว่าความเสียหายในแต่ละกรณีนั้น เป็นเหตุอันเกิดแต่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือเกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายของเจ้าพนักงานบังคับคดี กรณีจึงถือเป็นข้อพิพาทที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลยุติธรรม

การที่ศาลปกครองพิจารณาว่าความเสียหายดังกล่าวเกิดมาจากความประมาทเลินเล่อของเจ้าพนักงานบังคับคดีโดยตัดขาดจากข้อพิจารณาในเชิงบทบาทและอำนาจหน้าที่ว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีคือตัวแทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในอีกสถานะหนึ่ง ทำให้ความรับผิดชอบของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในการบังคับคดีไม่มีโอกาสได้บังคับใช้เนื่องจากศาลปกครองไม่สามารถนำบทบัญญัติมาตรา 284 วรรคสองแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งขึ้นมาพิจารณาได้ กรณีไม่สอดคล้องกับหลักการบังคับคดีซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีจะพิจารณามีคำสั่งในเรื่องต่างๆ โดยใช้ระบบกล่าวหาเช่นเดียวกับกระบวนการพิจารณาของศาลยุติธรรม การได้สวนเพื่อตรวจ

ข้อเท็จจริงสามารถดำเนินการได้อย่างจำกัดเพื่ออ้างความเป็นธรรมและเป็นกลางระหว่างคู่ความ ความเสียหายอันเกิดมาจากการกล่าวอ้างของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นผู้ได้รับประโยชน์ โดยตรงจากการบังคับคดี เมื่อศาลปกครองพิพากษาให้กรมบังคับคดีรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์สินแล้ว กรมบังคับคดีไม่อาจดำเนินการเพื่อไล่เบียดค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวคืนจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้ ทำให้รัฐจะต้องเสียเงินงบประมาณแผ่นดินเพื่อชดเชยความเสียหายให้แก่เอกชนต่างๆ ที่เอกชนอีกฝ่ายหนึ่งมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบสำหรับความเสียหายนั้นตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

4.2.1.2 มูลเหตุของความเสียหายเกิดมาจากข้อสัญญาตามกฎหมายเอกชน

ความเสียหายที่ผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดกล่าวอ้างเป็นเหตุอันเนื่องมาจากสัญญาจะซื้อขายทอดตลาดซึ่งมีลักษณะเป็นสัญญาเอกชน ไม่ใช่สัญญาทางปกครองตาม แนวการวินิจฉัยในคำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 341/2550 ว่าคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาจะซื้อขายที่ดินและสิ่งปลูกสร้างจากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นสัญญาทางแพ่ง ไม่มีองค์ประกอบเป็น "สัญญาทางปกครอง" ตามที่มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ได้บัญญัตินิยามไว้

วิเคราะห์สัญญาจะซื้อขายทอดตลาดในกระบวนการบังคับคดีแล้วจะเห็นได้ว่า มาตรา 308 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติให้เจ้าพนักงานบังคับคดี นำวิธีการขายทอดตลาดตามมาตรา 509-517 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาบังคับใช้ โดยอนุโลม การขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ถือเป็นเอกเทศสัญญาชนิดหนึ่งซึ่งต้องเป็นไปตามหลักการพื้นฐานเรื่องซื้อขายตามลักษณะ 1 บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ความเสียหายที่ผู้ซื้อกล่าวอ้างว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการริบเงินมัดจำดังกล่าวเป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 378 (2) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งระบุไว้ชัดในข้อสัญญา จะซื้อขายทอดตลาดโดยผู้ซื้อทรัพย์สินก็ได้ยินยอมลงลายมือชื่อกำกับไว้แล้วอย่างชัดเจน

การที่ผู้ซื้อฟ้องกรมบังคับคดีเป็นคดีละเมิดยังศาลปกครองให้ผลเป็นการแทรกแซง ข้อสัญญาดังกล่าว ทั้งๆ ที่การเยียวยาความเสียหายตามผู้ซื้อกล่าวอ้างสามารถดำเนินการได้ในชั้นบังคับคดีโดยการร้องเพิกถอนการขายทอดตลาดตามมาตรา 296 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งได้บัญญัติช่องทางไว้แล้วเป็นกรณีเฉพาะ ปราบกฏตัวอย่างคำพิพากษา

ศาลฎีกาซึ่งผู้ซื้อทรัพย์ได้ดำเนินการร้องเพิกถอนการขายทอดตลาดด้วยเหตุสำคัญผิดในทรัพย์ที่ซื้อได้ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7058/2543¹⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3360 - 3410/2543¹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1005/2537¹⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4919/2536²⁰

¹⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7058/2543 ผู้ซื้อทรัพย์มีความประสงค์จะประมูลซื้อทรัพย์จำนวนจริงและเป็นผู้ประมูลซื้อทรัพย์จำนวนรายนี้ได้ในราคาสูงสุด แต่มีการประกาศขายทอดตลาดทรัพย์จำนวนหลายรายการทำให้ผู้ซื้อทรัพย์สับสนโดยนำราคาที่จะต้องเข้าประมูลในคดีอื่นมาประมูลซื้อในคดีนี้จึงเป็นกรณีที่ผู้ซื้อทรัพย์แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในราคาอันเป็นคุณสมบัติของทรัพย์ แต่ความสำคัญผิดของผู้ซื้อทรัพย์เกิดขึ้นโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงในการแสดงเจตนาเข้าประมูลซื้อทรัพย์โดยไม่ตรวจสอบราคาให้ถูกต้อง ผู้ซื้อทรัพย์จะถือเอาความสำคัญผิดนั้นมาใช้เป็นประโยชน์แก่ตนไม่ได้ ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 158 จึงไม่มีเหตุที่จะยกเลิกการขายทอดตลาด

¹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3360 - 3410/2543 การขายทอดตลาดที่ดินพิพาทโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีแตกต่างจากการซื้อขายที่ดินตามปกติทั่ว ๆ ไป เพราะประกาศขายทอดตลาดจะระบุรายละเอียดต่าง ๆ ของที่ดินพิพาทไว้ชัดเจนและเปิดเผยต่อประชาชนทั่วไป ผู้เข้าประมูลมีโอกาสตรวจสอบความถูกต้องได้ การที่ผู้ร้องอ้างว่าสำคัญผิดว่าที่ดินพิพาทอยู่ติดกับที่ดินของผู้ร้องโดยผู้ร้องมิได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องในที่ตั้งของที่ดินพิพาทก่อนที่จะเข้าประมูลสุ้ราคาทั้ง ๆ ที่สามารถจะกระทำได้ จึงเป็นความบกพร่องของผู้ร้องเองและถือได้ว่าเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ผู้ร้องไม่อาจอ้างความสำคัญผิดในที่ตั้งของที่ดินแปลงพิพาทมาเป็นประโยชน์แก่ตนได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 158 เมื่อไม่ปรากฏว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ขายทอดตลาดที่ดินแปลงพิพาทโดยฝ่าฝืนต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีฯ จึงไม่มีเหตุที่จะเพิกถอนการขายทอดตลาดที่ดินแปลงพิพาท

¹⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1005/2537 เจ้าพนักงานบังคับคดีประกาศขายทอดตลาดบ้านและที่ดินของจำเลยโดยระบุเลขที่บ้านซึ่งปลูกสร้างบนที่ดิน เลขที่ดิน ที่ตั้งของที่ดิน อาณาเขตติดต่อและจัดทำแผนที่ส่งเขาไปไว้ มีรายละเอียดเพียงพอที่ผู้ร้องสามารถตรวจสอบดูได้ เมื่อผู้ร้องเข้าซื้อทรัพย์และเป็นผู้เสนอราคาสูงสุดจนศาลอนุญาตให้ขายทรัพย์แก่ผู้ร้องแล้ว ผู้ร้องจะมาอ้างว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีจัดทำแผนที่แสดงที่ตั้งของทรัพย์คลาดเคลื่อนไม่ตรงต่อความเป็นจริงเป็นเหตุให้ผู้ร้องสำคัญผิดในสาระสำคัญเข้าเสนอราคาสูงกว่าเป็นจริงหาได้ไม่เมื่อไม่ปรากฏว่า

ในส่วนของผู้ซื้อทรัพย์สินซึ่งต่างจากผู้มีส่วนได้เสียอื่นตามมาตรา 280 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง²¹ เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ได้ใช้อำนาจตามกฎหมายใดๆ ไปกระทบกระทั่งสิทธิของผู้ซื้อทรัพย์สินจะก่อให้เกิดผลเป็นคดีละเมิดขึ้นมาได้ ผู้ซื้อเข้ามาซื้อทรัพย์สินจากกระบวนการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีด้วยใจสมัคร เป็นการแสดงเจตนาใน

เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการบังคับคดี ผู้ร้องจึงไม่อาจร้องขอให้เพิกถอน การขายทอดตลาดได้

²⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4919/2536 พระราชกฤษฎีกากำหนดแนวทางหลวงที่จะสร้างทางหลวงแผ่นดินสายคลองตัน-หนองงูเห่าและทางแยกเข้าหนองงูเห่า พ.ศ. 2524 เป็นกฎหมาย จึงถือว่าผู้ร้องรู้ถึงข้อเท็จจริงดังกล่าว ผู้ร้องอ้างไม่ได้ว่าขณะที่ผู้ร้องเข้าประมูลในการขายทอดตลาดผู้ร้องไม่รู้ถึงข้อความจริงเช่นว่านี้ จึงไม่เป็นการล้าคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินที่ซื้อจากการขายทอดตลาด การออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินที่จะเวนคืนก็เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการสำรวจก่อนที่จะมีการตราพระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ออกมาใช้บังคับกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ตามพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว จึงยังไม่ตกเป็นของรัฐ ขณะมีการขายทอดตลาดกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ขายทอดตลาดยังเป็นของจำเลยที่ 2 และเมื่อไม่อยู่ในข่ายห้ามโอนตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 295 พ.ศ. 2530 แล้ว ก็สามารถทำนิติกรรมซื้อขายกันได้ตามกฎหมาย แม้ต่อมาภายหลังจะได้มีพระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์เพื่อสร้างทางหลวงแผ่นดินใช้บังคับและรวมที่ดินแปลงดังกล่าวอยู่ในเขตที่ดินที่ถูกเวนคืนด้วยก็ตามเพราะเป็นกรณีที่เกิดขึ้นภายหลังการขายทอดตลาดที่เสร็จสิ้นไปแล้ว การขายทอดตลาดจึงชอบด้วยกฎหมายแล้ว

²¹ มาตรา 280 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติว่า "เพื่อประโยชน์แห่งบทบัญญัติในภาคนี้ บุคคลต่อไปนี้ ให้ถือว่ามีส่วนได้เสียในวิธีบังคับคดีอันเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินอย่างใด อย่างหนึ่ง หรือสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(1) เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา และในกรณีที่มีการอายัดสิทธิเรียกร้องลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องนั้น

(2) บุคคลอื่นใดซึ่งชอบที่จะใช้สิทธิอันได้จดทะเบียนไว้โดยชอบ หรือที่ได้ยื่นคำร้องขอตามบทบัญญัติไว้ใน มาตรา 288 มาตรา 289 และ มาตรา 290 อันเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องเช่นว่านั้น เว้นแต่คำร้องขอ เช่นว่านี้จะได้ถูกยกเสียในชั้นที่สุด"

แดนของกฎหมายเอกชนโดยแท้ ดังนั้น เมื่อมีข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาดังกล่าว เช่น การกล่าวอ้างความล้มผิดในการแสดงเจตนา เป็นต้น ผู้ซื้อทรัพย์สินก็จำเป็นต้องกล่าวอ้างมูลสัญญาจะซื้อขายทอดตลาดที่เห็นว่าไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นเพื่อดำเนินการให้มีการกลับคืนสู่ฐานะเดิม อันถือเป็นการเยียวยาความเสียหายส่วนหนึ่ง หากปรากฏว่ายังมีความเสียหายในส่วนอื่นอยู่ก็สามารถฟ้องเป็นคดีต่างหากตามมาตรา 284 วรรคสองแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งยังศาลยุติธรรม โดยศาลยุติธรรมจะพิจารณาว่าความเสียหายของผู้ซื้อทรัพย์สินดังกล่าวเป็นเหตุอันเกิดมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาหรือเกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามที่ได้พิจารณามาแล้วในหัวข้อก่อน

4.2.1.3 กรมบังคับคดีรับผิดชอบทางละเมิดทั้งที่การขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีชอบด้วยกฎหมาย

การพิจารณาคดีละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติงานบังคับคดีโดยศาลปกครองทำให้การวินิจฉัยความผิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีถูกแบ่งแยกออกเป็น 2 เส้นทางกรณีตามคำพิพากษาศาลปกครองที่ยกมาเป็นกรณีศึกษานี้ ศาลปกครองวินิจฉัยว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีมีความผิดในการจัดทำประกาศขายทอดตลาดโดยกรมบังคับคดีจะต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในขณะที่การขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย กล่าวอีกนัยหนึ่ง ศาลปกครองเห็นว่ากรณีสืบตั้งงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีมีความผิด ในขณะที่ศาลยุติธรรมซึ่งมีอำนาจตรวจสอบกระบวนการบังคับคดีเห็นว่าการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่มีความผิด ก่อให้เกิดมาตรการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมาย 2 มาตรฐาน ถือเป็นผลร้ายอันไม่พึงประสงค์ของประเทศไทยซึ่งเลือกให้ระบบศาลคู่

ตามหลักกฎหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ความผิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีสื่อถึงความชอบด้วยกฎหมายของกระบวนการบังคับคดีด้วยเสมอ เช่น การบังคับคดีที่ฝ่าฝืนกฎหมายมาตราต่างๆ ในภาค 4 ว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องถูกเพิกถอนตามมาตรา 296 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพื่อให้สิ่งื่อดำเนินการไปแล้วกลับคืนสู่ฐานะเดิม กรณีเจ้าพนักงานบังคับคดีกระทำการโดยฝ่าฝืนต่อกฎหมาย เจ้าพนักงานบังคับคดีก็มีความรับผิดชอบตามมาตรา 284 วรรคสองแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อก่อน เมื่อศาลปกครองแยกการพิจารณาความ

รับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีออกจากความชอบด้วยกฎหมายของกระบวนการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ความเหลื่อมล้ำและความทับซ้อนทางระบบกฎหมายเอกชนและระบบกฎหมายมหาชนก็ย่อมบังเกิดขึ้น

วิเคราะห์เปรียบเทียบกับความรับผิดชอบทางละเมิดของฝ่ายปกครองตามระบบกฎหมายเยอรมันซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกันกับความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ตามระบบกฎหมายไทย ปรากฏข้อพิจารณาบางประการเกี่ยวกับข้อจำกัดหรือข้อยกเว้นความรับผิดชอบของฝ่ายปกครองเยอรมัน ดังนี้

ประมวลกฎหมายแพ่งมาตรา 839 วรรคหนึ่งบัญญัติให้ข้าราชการต้องรับผิดชอบใช้คำสั่งใหม่ทดแทนจากการละเมิดหน้าที่รัฐการโดยประมาทเลินเล่อและก่อความเสียหายขึ้น ก็ต่อเมื่อบุคคลผู้เสียหายไม่อาจใช้สิทธิเรียกร้องคำสั่งใหม่ทดแทนโดยหนทางอื่นได้ บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งมาตรานี้มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองข้าราชการในการปฏิบัติหน้าที่ว่า หากการละเมิดหน้าที่นั้นเกิดขึ้นโดยความประมาทเลินเล่อ ผู้เสียหายไม่อาจเรียกร้องให้ข้าราชการชดใช้คำสั่งใหม่ทดแทนได้ถ้าตนจะได้รับคำสั่งใหม่ทดแทนความเสียหายนั้นอยู่แล้วด้วยวิธีการอื่น เช่น โดยการเรียกคำสั่งใหม่ทดแทนจากบุคคลที่ทำละเมิดร่วมกับข้าราชการได้เต็มจำนวนหรือโดยการเรียกร้องเงินประกันในกรณีที่ได้ทำประกันไว้

เปรียบเทียบกับความเสียหายของผู้ซื้อทรัพย์สินตามคำพิพากษาศาลปกครองในกรณีศึกษา ผู้ซื้อทรัพย์สินสามารถดำเนินการฟ้องคดีละเมิดต่อเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามาตรา 284 วรรคสองแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งต่อศาลยุติธรรมได้ตั้งที่พิจารณามาแล้วในหัวข้อก่อน กรณีจึงไม่มีความจำเป็นต้องได้รับการเยียวยาความเสียหายจากรัฐหรือจากฝ่ายปกครองอีก กรณีเช่นนี้ศาลปกครองของไทยสมควรหยิบยกข้อเท็จจริงดังกล่าวขึ้นมาพิจารณาประกอบด้วยเพื่อให้บุคคลที่มีความผิดอย่างแท้จริงหรือบุคคลที่ต้องร่วมรับผิดชอบได้รับผิดตามระบบกฎหมายอย่างเต็มผลด้วยการชดใช้คำสั่งใหม่ทดแทนดังกล่าว

นอกจากนั้นตามระบบกฎหมายเยอรมันมาตรา 839 วรรคสามแห่งประมวลกฎหมายแพ่งข้าราชการ (รัฐ) ไม่ต้องรับผิดชอบใช้คำสั่งใหม่ทดแทนความเสียหายจากการละเมิดหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ ถ้าหากผู้เสียหายละเลยเพิกเฉยโดยเจตนาหรือประมาทเลินเล่อไม่ใช้สิทธิตามกฎหมายเพื่อดำเนินการป้องกันความเสียหายที่เกิดขึ้น หลักการที่ปรากฏในมาตรา 839 สะท้อนให้เห็นถึงลำดับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการใช้อำนาจมหาชนในระบบกฎหมายเยอรมันอย่างชัดเจนว่าก่อนที่เอกชนจะฟ้องเรียกคำสั่งใหม่ทดแทนจากรัฐได้นั้น เอกชนนั้นจะต้องพยายาม

ดำเนินการเพื่อต่อต้านป้องกันการล่วงล้ำสิทธิของตนจากการใช้อำนาจมหาชนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายด้วยวิธีทางในทางกฎหมายที่มีอยู่อย่างเต็มที่เสียก่อน จะนิ่งเฉยเสียรอให้เกิดความเสียหายขึ้นเพื่อที่จะใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในภายหลังไม่ได้ การป้องกันการล่วงล้ำสิทธิของตนโดยวิธีทางในทางกฎหมายได้แก่ การอุทธรณ์ ฎีกาต่อศาลในลำดับที่สูงขึ้นไปหรือการอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งทางปกครองต่อเจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งและการฟ้องคดีขอให้ศาลปกครองเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น รวมตลอดถึงการร้องขอให้มีการใช้มาตรการชั่วคราว การร้องเรียนผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งด้วย จากหลักการตามระบบกฎหมายเยอรมันข้างต้นสามารถนำมาเปรียบเทียบกับความรับผิดชอบละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติงานบังคับคดีได้ดังนี้

ความเสียหายที่ผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดกล่าวอ้างตามคำพิพากษาศาลปกครองในกรณีศึกษาถือเป็นความเสียหายที่สืบเนื่องมาจากข้อตกลงในสัญญาจะซื้อขายทอดตลาดซึ่งเป็นไปตามมาตรา 378 (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กรณีผู้ซื้อทรัพย์สินเห็นว่าสัญญาจะซื้อขายทอดตลาดมีลักษณะใดๆ อันเป็นเหตุที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้ซื้อทรัพย์สินจะต้องดำเนินการร้องเพิกถอนการขายทอดตลาดตามมาตรา 296 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งให้ผลเป็นการทำลายสัญญาฉบับนั้นอยู่ในที่ สิทธิ-หน้าที่ของผู้ซื้อทรัพย์สินก็จะกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามหลักของโมฆะกรรม เงินที่เคยวางมัดจำไว้ เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะต้องส่งมอบคืนแก่ผู้ซื้อทรัพย์สินเสมือนผู้ซื้อทรัพย์สินไม่เคยเข้าร่วมประมูลซื้อจากการขายทอดตลาดมาก่อน

กรณีที่ผู้ซื้อทรัพย์สินไม่ยอมไปดำเนินการตามกระบวนการบังคับคดีแพ่งยังศาลยุติธรรม แต่เลือกดำเนินการฟ้องคดีละเมิดต่อกรมบังคับคดียังศาลปกครอง เมื่อพิจารณาตามหลักคิดในระบบกฎหมายเยอรมันแล้ว กรณีดังกล่าวฝ่ายปกครองสามารถกล่าวอ้างพฤติกรรมของผู้ฟ้องคดีเพื่อจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดของฝ่ายปกครอง อันถือเป็นข้อควรคำนึงอีกประการหนึ่งเพื่อประกอบการพิจารณาเรื่องเขตอำนาจศาลปกครอง เพราะหากศาลปกครองไม่หยิบยกหลักการดังกล่าวขึ้นมาพิจารณาด้วย ฝ่ายปกครองหรือรัฐก็จะต้องตกอยู่ในความรับผิดได้โดยง่าย ในขณะที่ผู้ฟ้องคดีกลับละเลยเพิกเฉย ไม่ยอมขวนขวายอย่างเต็มที่เพื่อที่จะป้องกันความเสียหายที่เกิดขึ้นตามวิธีทางที่ระบบกฎหมายได้บัญญัติไว้

4.2.2 กรณีผู้ประมวลซื้อทรัพย์สินในการขายทอดตลาดฟ้องขอให้ชดใช้ค่าเสียหายที่ตนต้องเสียไปเนื่องจากการขายทอดตลาด

ข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นกรณีศึกษาตามคำพิพากษาศาลปกครองขอนแก่นคดีหมายเลขแดงที่ 287/2547 ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวถึงรายละเอียดไว้แล้วในบทที่ 3 คดีดังกล่าวสามารถทำการวิเคราะห์ได้ดังนี้

จากข้อเท็จจริงในคดี ความผิดพลาดเริ่มต้นเกิดขึ้นที่กรมที่ดินซึ่งออกเอกสารสิทธิไม่ถูกต้อง ต่อมาในชั้นบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ดำเนินการไปตามขั้นตอนด้วยความเชื่อโดยสุจริตว่าเอกสารสิทธิดังกล่าวมีความถูกต้องแท้จริง ในขั้นตอนของการรับ-จ่ายเงินให้แก่คู่ความในคดี เจ้าหน้าที่การเงินซึ่งทำหน้าที่รับ-จ่ายดังกล่าวยอมถือเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีตามกฎหมายด้วย เนื่องจากเป็นบุคคลซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีเจ้าของสำนวนได้มอบหมายให้ปฏิบัติการแทนโดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับการคำนวณและการแสดงบัญชีรับ-จ่าย ตามบทนิยามของมาตรา 1(14) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ดังนั้น ข้อพิจารณาเรื่องความรับผิดของเจ้าหน้าที่การเงินในคดีนี้จึงสามารถอาศัยหลักเกณฑ์เดียวกันกับเจ้าพนักงานบังคับคดีได้

การจะพิจารณาว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีกระทำการฝ่าฝืนต่อกฎหมายและต้องรับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือไม่นั้น มาตรา 284 วรรคสองแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติว่าจะต้องเป็นกรณีเจ้าพนักงานบังคับคดีกระทำการโดยฝ่าฝืนต่อกฎหมายเท่านั้น หากเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถพิสูจน์ได้ว่าตนเองปฏิบัติหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมายแล้วในทุกขั้นตอน ความรับผิดจากความเสียหายที่เกิดขึ้นย่อมตกอยู่กับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์และความเสี่ยงต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากกระบวนการบังคับคดี

จากคำวินิจฉัยในคำพิพากษาศาลปกครองดังกล่าวได้ให้เหตุผลว่า “ความเสียหายของผู้ฟ้องคดีเป็นผลโดยตรงมาจากความไม่รอบคอบในการจ่ายเงินของเจ้าหน้าที่สังกัดกรมบังคับคดี ซึ่งจะต้องมีตามสมควรแก่วิสัยและพฤติการณ์ จึงถือว่าเจ้าหน้าที่ในสังกัดของกรมบังคับคดีได้กระทำละเมิดอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่และทำให้ผู้ฟ้องคดีได้รับความเสียหาย กรมบังคับคดีซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐจึงต้องรับผิดต่อผู้ฟ้องคดีในผลแห่งละเมิดที่เจ้าหน้าที่ของตนได้กระทำในการปฏิบัติหน้าที่นั้นตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

จากคำวินิจฉัยข้างต้น ศาลปกครองตีความว่าการจ่ายเงินของเจ้าหน้าที่การเงิน (บุคคลผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติการแทนเจ้าพนักงานบังคับคดี) เป็นไปโดยประมาทเลินเล่อไม่ได้ใช้ความระมัดระวังซึ่งจะต้องมีตามสมควรแก่วิสัยและพฤติการณ์ซึ่งถือเป็นข้อพิจารณาสำหรับการกระทำทางกายภาพทั่วไปของเจ้าหน้าที่รัฐว่าเป็นไปโดยประมาทเลินเล่อหรือไม่

การวินิจฉัยดังกล่าวไม่ได้คำนึงถึงกระบวนการบังคับคดีทางแพ่งซึ่งรวมไปถึง การจ่ายเงินให้แก่ผู้มีส่วนได้เสีย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติขั้นตอนในการ จัดทำบัญชีรับ-จ่ายและการจ่ายเงินให้แก่ผู้มีส่วนได้ไว้ในมาตรา 316-323 ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดี จำเป็นจะต้องปฏิบัติตามเนื้อหาแห่งบทบัญญัติดังกล่าวนี้อย่างเคร่งครัด ก่อนที่จะจ่ายเงินส่วนได้ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องแสดงบัญชีรับ-จ่ายให้ผู้มีส่วนได้ตรวจรับรองความถูกต้อง กรณีผู้มีส่วนได้เสียประสงค์จะคัดค้านหรือโต้แย้งบัญชีรับ-จ่ายของเจ้าพนักงานบังคับคดี บุคคลนั้นจะต้อง ดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลยุติธรรมที่มีอำนาจในการบังคับคดีภายใน 7 วันนับแต่วันที่ส่งคำบอกกล่าว ตามมาตรา 319 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

เมื่อข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลปกครองข้างต้นไม่ปรากฏว่าบัญชีรับ-จ่ายเงินของ เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ชอบด้วยกฎหมายในส่วนใด เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงสามารถจ่ายเงิน ตามบัญชีรับ-จ่ายนั้นได้ตามมาตรฐานการตรวจสอบบุคคลผู้มีสิทธิรับเงินทั่วไป เจ้าพนักงานบังคับคดี ไม่จำเป็นจะต้องกำหนดให้ผู้มีสิทธิรับเงินนำเอกสารสิทธิหรือเอกสารใดๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการ รับเงินมาแสดงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีในกรณีนี้ จึงชอบด้วยกฎหมายแล้วในทุกขั้นตอน

ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องปรากฏอย่างชัดเจนว่าเจ้าพนักงาน บังคับคดีดำเนินการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งมาตราใดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หากการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ความผิดของ เจ้าพนักงานบังคับคดีอันเป็นฐานความรับผิดชอบของฝ่ายปกครองก็ย่อมไม่เกิดขึ้น

4.3 ปัญหากรณีศาลปกครองรับวินิจฉัยคดีละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการ ปฏิบัติงานบังคับคดี

เนื้อหาในส่วนนี้ผู้เขียนจะวิเคราะห์ปัญหาใน 4 ประเด็น คือปัญหาการบังคับใช้ กฎหมายละเมิด ปัญหาการแบ่งแยกลักษณะคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลยุติธรรมและ ศาลปกครอง ปัญหาความเป็นเอกภาพของแนววินิจฉัยโดยองค์การตุลาการในระบบศาลคู่ และปัญหาวิธีพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมและศาลปกครองที่แตกต่างกัน มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

4.3.1 ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายละเมิด

กรณีเจ้าพนักงานบังคับคดีกระทำละเมิดซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เมื่อพิจารณาในเชิงประวัติศาสตร์แล้วจะเห็นว่ามิพบกฎหมายเฉพาะที่มุ่งใช้บังคับกับเจ้าพนักงานบังคับคดีแตกต่างจากความรับผิดของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่นซึ่งต้องตกอยู่ภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด²² เหตุผลที่ต้องมีการตรากฎหมายขึ้นมาบังคับใช้กับเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นกรณีเฉพาะก็เนื่องจากในอดีต การบังคับคดีเป็นอำนาจของศาล (กระลาการ)²³ ต่อมาก็ได้มีการถ่ายโอนอำนาจดังกล่าวให้แก่เจ้าพนักงานศาลซึ่งตามระบบกฎหมายปัจจุบันคือเจ้าพนักงานบังคับคดี

ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ที่ได้มีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาความแพ่งในส่วนของความรับผิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีก็ได้มีการบัญญัติไว้เป็นกรณีเฉพาะในมาตรา 106 ความว่า²⁴ “ถ้าไม่ยึดภายในเวลาอันควรโดยเพิกเฉยหรือรู้เห็นเป็นใจกับผู้ต้องถูกเร่งหรือละเว้นไม่กระทำโดยรวดเร็วแล้ว ผู้ต้องเสียประโยชน์อาจร้องขอต่อศาลให้ไต่สวนได้ และหากศาลไต่สวนเกินกว่าเงินในหมายเร่ง ถ้าไม่ยอมศาลก็ออกหมายเร่งรัดเจ้าพนักงานผู้นั้นได้เช่นกัน” จากกฎหมายมาตรานี้ทำให้เห็นได้ว่ากรณีนี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งได้รับความเสียหายไม่สามารถฟ้องเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นคดีใหม่แต่จะต้องยื่นคำร้องเข้าไปในสาขาคดีเดิมโดยศาลยุติธรรมที่ออกหมายบังคับคดีจะเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาความรับผิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ถูกกล่าวหาเท่านั้น

ปัจจุบัน มาตรา 283 , 284 และ 296 เบญจแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งคือบทบัญญัติว่าด้วยความรับผิดกรณีละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งมีการตราไว้เป็นกรณีเฉพาะเหมือนเช่นที่เป็นมาในอดีต ดังนั้น นิติวิธีในการใช้การตีความกฎหมายระหว่างบทบัญญัติเรื่องความรับผิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ศาลจำเป็นจะต้องหยิบยกประเด็นการเลือกใช้กฎหมายละเมิดขึ้นมาวินิจฉัยเป็นเบื้องต้นก่อนว่าความรับผิดอัน

²² ก่อนการมีผลบังคับใช้ของพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

²³ บทบัญญัติเกี่ยวกับการบังคับคดีปรากฏอยู่ในกฎหมายพระไอยการลักษณะกระลาการ

²⁴ เนื้อหาเป็นไปในทำนองเดียวกันกับมาตรา 283 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในปัจจุบัน

เนื่องมาจากการปฏิบัติงานบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายฉบับใดและเป็นคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลตนหรือไม่

จากคำอธิบายของนักวิชาการ²⁵ได้ให้ข้อสังเกตว่าพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ไม่ให้ใช้บังคับในเรื่องที่มีกฎหมายเฉพาะบัญญัติไว้แล้ว เช่น มาตรา 147 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 ซึ่งบัญญัติว่า "ในการปฏิบัติตามหน้าที่ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่ต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัว เว้นแต่จะได้กระทำโดยเจตนาร้าย หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง" เป็นต้น ข้อสังเกตดังกล่าวสามารถนำมาปรับใช้กับความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีได้เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง อย่างมาตรา 296 วรรคสามเบญจก็มีเนื้อหาเป็นไปในทำนองเดียวกันความว่า "เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 291 เว้นแต่จะได้กระทำโดยมีเจตนาร้าย หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง"

การที่ศาลปกครองมีแนวโน้มรับพิจารณาคดีละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติงานบังคับคดีมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาในการเลือกใช้กฎหมายละเมิด เพราะเมื่อผู้เสียหายเลือกช่องทางในการฟ้องกรมบังคับคดีต่อศาลปกครอง ศาลปกครองย่อมไม่มีโอกาสหยิบยกบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งขึ้นมาพิจารณาวินิจฉัยได้ ทั้งๆ ที่บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ทั้งมาตรา 283 วรรคสอง มาตรา 284 วรรคสอง และมาตรา 296 เบญจวรรคสามแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นบทกฎหมายที่มุ่งบังคับใช้กับความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นกรณีเฉพาะและจำเป็นจะต้องหยิบยกขึ้นมาบังคับใช้ก่อนบทกฎหมายทั่วไปอย่างพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 หรือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด

4.3.2 ปัญหาการแบ่งแยกลักษณะคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลยุติธรรมและศาลปกครอง

โดยหลักแล้ว ศาลปกครองมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีปกครองเท่านั้น (กรณีคดีละเมิดก็ต้องปรากฏว่าเป็นการกระทำที่เกิดมาจากการใช้อำนาจปกครอง) ส่วนศาลยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาคดีแพ่ง (ซึ่งเป็นไปตามกฎหมายเอกชน) และคดีอาญา

²⁵ ฤทัย หงส์ศิริ . "ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539" วารสารการพาณิชย์นาวี , ปีที่ 19 , ฉบับที่ 2 น. 39-64. (2543).

การที่ศาลปกครองรับคดีซึ่งเคยอยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมไปพิจารณาต่างๆ ที่คดีดังกล่าวนั้น ไม่มีลักษณะเป็นคดีปกครอง กรณียอมส่งผลกระทบต่อระบบและวิธีคิดในการแบ่งแยกเขตอำนาจขององค์กรตุลาการในประเทศไทย โดยเฉพาะหลักการพื้นฐานที่สำคัญข้อหนึ่งที่ว่า ศาลปกครองมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบการกระทำทางปกครองอันมีลักษณะเป็นเรื่องในแดนของกฎหมายมหาชน ส่วนศาลยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบการกระทำของเอกชนทั่วไปในแดนของกฎหมายเอกชน

ดังที่กล่าวมาในประเด็นก่อน ว่าการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นการปฏิบัติงานตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการ ไม่ใช่การใช้อำนาจทางปกครองของฝ่ายบริหาร ดังนั้น เมื่อการกระทำดังกล่าวของเจ้าพนักงานบังคับคดีก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลใด กรณียอมไม่ใช่คดีปกครองที่จะอยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาลปกครอง แต่จากแนวการวินิจฉัยในคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด หมายเลขแดงที่ อ.63/2552 คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด หมายเลขคดีแดงที่ อ. 213/2552 คำพิพากษาศาลปกครองขอนแก่น หมายเลขคดีแดงที่ 287/2547 ซึ่งผู้เขียนได้นำมาเป็นกรณีศึกษา²⁶ ศาลปกครองตีความว่าเป็นการกระทำละเมิดที่เกิดมาจากการใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าพนักงานบังคับคดี และถือว่าเป็นคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครอง

การตีความดังกล่าวของศาลปกครองทำให้หลักความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในฐานะเป็นตุลาการแห่งสิทธิในการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง จำต้องเสียไปและไม่มีช่องทางที่จะบังคับใช้ได้ เพราะนอกจากเจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีสถานะเป็นเจ้าพนักงานศาลแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดียังมีสถานะเป็นตัวแทนเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในการรับชำระหนี้และมีอำนาจในการยึดอายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาขายทอดตลาด²⁶ ในทางปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาผู้ชนะคดีมีบทบาทต่อการปฏิบัติงานในกระบวนการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีในทุกขั้นตอน²⁷ เช่น การแถลงนำยึดทรัพย์ การยืนยันว่าทรัพย์ที่ยึดเป็นทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา การนำส่งเอกสารสิทธิ การนำส่งแผนที่หรือเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการขายทอดตลาด การแถลงภูมิฐานะของลูกหนี้ตามคำพิพากษา การแถลงทายาทกรณีลูกหนี้ตามคำพิพากษาถึงแก่ความตาย เป็นต้น

²⁶ มาตรา 278 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

²⁷ จากระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 คำสั่งกรมบังคับคดีและแนวปฏิบัติของเจ้าพนักงานบังคับคดี

จากบทพาดังกล่าวของเจ้านี้ตามคำพิพากษาแสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติงานบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นไปเพื่อประโยชน์ของคู่ความผู้ชนะคดีซึ่งถือเป็นเรื่องในแดนของกฎหมายเอกชน แต่เมื่อศาลปกครองรับคดีเหล่านี้ไปพิจารณา ความในมาตรา 284 วรรคสอง²⁸ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งกล่าวถึงการยกเว้นความรับผิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมไม่มีโอกาสได้บังคับใช้ ข้าราชการหน่วยงานของรัฐกลับต้องมารับผิดแทนเจ้านี้ตามคำพิพากษาโดยที่พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ก็ไม่ปรากฏบทบัญญัติในส่วนใดให้หน่วยงานของรัฐสามารถไล่เบียดเอาจากเจ้านี้ตามคำพิพากษาได้ ทั้งๆ ที่ความผิดพลาดในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจเกิดมาจากการกระทำของเจ้านี้ตามคำพิพากษา เช่น การแถลงยืนยันว่าทรัพย์สินที่ยึดเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งความจริงแล้วเป็นทรัพย์สินของบุคคลอื่น หรือการนำส่งเอกสารอย่างแผนที่ตั้งทรัพย์สินเพื่อประกอบการขายทอดตลาดโดยผิดพลาดคลาดเคลื่อนและเป็นผลให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนการขายทอดตลาด เป็นต้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้สืบเนื่องมาจากความบกพร่องในการแบ่งแยกลักษณะของข้อพิพาทว่าเป็นเรื่องในแดนของกฎหมายเอกชนอันควรอยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลยุติธรรมหรือเป็นเรื่องในแดนของกฎหมายมหาชนอันควรอยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลปกครอง เพราะหากศาลปกครองยังคงรับเรื่องในทางเอกชนไปพิจารณาอย่างเช่นกรณีความรับผิดทางละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติงานบังคับคดี กรณีย่อมเป็นการทำลายหลักการในกฎหมายเอกชนที่ว่าด้วยความรับผิดของเจ้านี้ตามคำพิพากษาและยังเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐที่จะต้องมารับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแทนเจ้านี้ตามคำพิพากษาดังที่กล่าวมา

4.3.3 ปัญหาความเป็นเอกภาพของแนววินิจฉัยโดยองค์กรตุลาการในระบบศาลคู่

แนวการวินิจฉัยในคดีความรับผิดทางละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติงานบังคับคดีปรากฏอยู่ในรูปของคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น

²⁸ มาตรา 284 วรรคสองแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง “ความรับผิดต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือต่อบุคคลภายนอกเพื่อความเสียหาย ถ้าหากมี อันเกิดจากการยึดและขายทรัพย์สินโดยมิชอบ หรือยึดทรัพย์สินเกินกว่าที่จำเป็นแก่การบังคับคดีนั้นย่อมไม่ตกแก่เจ้าพนักงานบังคับคดี แต่ตกอยู่แก่เจ้านี้ตามคำพิพากษา เว้นแต่ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้กระทำการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3630/2541 , 1005/2537 และ 1947/2542 เป็นต้น หลายเรื่องเป็นการวางบรรทัดฐานซึ่งศาลยุติธรรมและเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดถือปฏิบัติตามมาโดยตลอด เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1005/2537 ซึ่งวินิจฉัยว่า "เจ้าพนักงานบังคับคดีประกาศขายทอดตลาดบ้านและที่ดินของจำเลยโดยระบุเลขที่บ้านซึ่งปลูกสร้างบนที่ดิน เลขที่ดิน ที่ตั้งของที่ดิน อาณาเขตติดต่อและจัดทำแผนที่สังเขปไว้ มีรายละเอียดเพียงพอที่ผู้ร้องสามารถตรวจสอบดูได้ เมื่อผู้ร้องเข้าซื้อทรัพย์และเป็นผู้เสนอราคาสูงสุดจนศาลอนุญาตให้ขายทรัพย์แก่ผู้ร้องแล้ว ผู้ร้องจะมาอ้างว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีจัดทำแผนที่แสดงที่ตั้งของทรัพย์คลาดเคลื่อนไม่ตรงต่อความเป็นจริงเป็นเหตุให้ผู้ร้องสำคัญผิดในสาระสำคัญเข้าเสนอราคาสูงกว่าเป็นจริงหาได้ไม่ เมื่อไม่ปรากฏว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการบังคับคดีผู้ร้องจึงไม่อาจร้องขอให้เพิกถอนการขายทอดตลาดได้"

จากการวินิจฉัยของศาลฎีกาว่าการปฏิบัติงานในการทำประกาศขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งแม้จะปรากฏข้อผิดพลาดในการดำเนินการส่วนนี้ แต่ผู้ซื้อทรัพย์ก็ยังคงมีหน้าที่ตรวจสอบสภาพทรัพย์ ณ ที่ตั้งทรัพย์นั้นด้วยตนเอง ผู้ซื้อจะกล่าวอ้างความสำคัญผิดเพียงเพราะเนื้อหาที่คลาดเคลื่อนไปในประกาศขายทอดตลาดมิได้

การรับพิจารณาคดีละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติงานบังคับคดีโดยศาลปกครองตั้งที่นำมาเป็นกรณีศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ปรากฏการวินิจฉัยที่แตกต่างออกไปโดยศาลปกครองซึ่งวินิจฉัยข้อเท็จจริงเดียวกันนี้ในคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ.63/2552 ว่าการจัดทำประกาศขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นไปโดยประมาทเลินเล่อและทำให้ผู้ฟ้องคดีได้รับความเสียหาย (ทั้งที่ไม่ปรากฏว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง) กรมบังคับคดีในฐานะหน่วยงานทางปกครองซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีสังกัดอยู่จะต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ฟ้องคดี

การพิจารณาโดยศาลสองระบบ (ศาลปกครองและศาลยุติธรรม) ในความผิดที่มีลักษณะของข้อเท็จจริงเหมือนกันเช่นนี้ ก่อให้เกิดความสับสนทั้งแก่ผู้ได้รับความเสียหายและกับเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งถูกกล่าวหา

4.3.4 ปัญหาวิธีพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมและศาลปกครองที่แตกต่างกัน

ระบบการพิจารณาคดีที่แตกต่างกันของศาลปกครองและศาลยุติธรรมอาจก่อให้เกิดความสับสนในด้านการพิจารณาคดี เนื่องจากศาลปกครองใช้ระบบไต่สวนและศาลยุติธรรมใช้ระบบกล่าวหาซึ่งหากผู้ได้รับความเสียหายในคดีเลือกใช้ช่องทางที่แตกต่างกัน ผลของการ

พิจารณาคดีละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติงานบังคับคดีซึ่งมีมูลเหตุอย่างเดียวกัน อาจออกมาแตกต่างกันได้ การที่ศาลปกครองรับเรื่องซึ่งเดิมเคยอยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมมา พิจารณา ย่อมถือเป็นการผิดไปจากเจตนารมณ์ของการจัดตั้งศาลปกครองที่ประสงค์จะแบ่งแยก คดีปกครองออกจากคดีแพ่งทั่วไป

ดังที่ได้วิเคราะห์มาแล้วข้างต้นว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งถือเป็น กฎหมายเอกชน การนำคดีขึ้นสู่ศาลทั้งในชั้นพิจารณาของศาลและในชั้นบังคับคดีจะต้องได้รับการ พิจารณาด้วยระบบกล่าวหาเหมือนกันอย่างเป็นทางการ ข้อพิพาทในทางแพ่งเป็นคดีที่ คู่ความเท่านั้นได้รับประโยชน์จากบทบัญญัติในกฎหมายดังกล่าว คู่ความสามารถต่อสู้กันใน เองคดีโดยมีศาลหรือมีเจ้าพนักงานบังคับคดีคอยเป็นกรรมการควบคุมกติกาเพื่อธำรงความเป็น กลางและความเป็นธรรมแก่คู่ความทั้ง 2 ฝ่าย